

Організаційно-методичне забезпечення творчого пошуку вчителів у системі методичної роботи

Розглянуто поняття «творчість», «творча особистість», проаналізовано особливості організаційно-методичного забезпечення творчого пошуку вчителів у системі методичної роботи району.

Ключові слова: творчість, творча особистість, творчий пошук, психологічний супровід, компетентність.

Radkevych L. A. Organizational and Methodological Support of Teachers' Creative Research in the System of Methodological Work.

The concepts „creativity” and „creative person” are considered, the features of organizational and methodological support of teachers' creative research in the system of district methodological work are analyzed.

Key words: creativity, creative person, creative research, psychological support, competence.

До всякого діла потрібне покликання,
всяка творча праця вимагає живої
іскри натхнення.
В. О. Сухомлинський

Постановка проблеми. Оновлення суспільства – суперечливий, складний і тривалий процес, пов'язаний із пошуком нових шляхів, засобів перетворень в усіх сферах життєдіяльності людей, що зумовлює необхідність творчої участі в цьому процесі всіх членів суспільства.

Модернізація освіти, особливо сучасний учень, вимагає яскравої творчої особистості вчителя, педагогічна діяльність якого має бути міцним засобом формування і всебічного розвитку особистості кожної дитини. Виконанню завдання щодо удосконалення творчого потенціалу педагогів сприяє методична робота в районі та кожному навчальному закладі зокрема.

Огляд літератури. У наукових дослідженнях філософів, психологів і педагогів тією чи іншою мірою висвітлено проблему становлення творчої особистості вчителя: інноваційні технології підготовки педагогів (О. М. Алексюк, А. М. Богущ, І. А. Зязюн), адаптація випускників вищих навчальних закладів до професійної діяльності (О. Г. Мороз), підвищення професійної кваліфікації педагогічних кадрів (М. Г. Вієвська, В. Г. Кузь, З. Н. Курлянд, Н. Г. Нічкало, О. П. Рудницька, Л. О. Савченко, О. С. Цокур та інші). У працях цих науковців визначено специфіку педагогічної творчості та шляхи її реалізації в педагогічному процесі.

У професійній діяльності вчителя чільне місце посідає методична робота. У працях Ю. К. Бабанського, І. П. Жерносека частково обґрунтовано систему методичної роботи як засобу підвищення кваліфікації вчителів у міжкурсовий період; у працях Л. М. Портнова, А. П. Ситника багато уваги приділяється методичній роботі як системі безперервної освіти; А. Д. Демінцев, М. Х. Махомед аналізують структуру методичної роботи.

Сьогодні пошуки найкращої структури, змісту, форм методичної роботи, уточнення її статусу в закріпленні

та розвитку творчого стилю діяльності педагогів є актуальними, оскільки не всі можливості методичної роботи школи оптимально використовуються у стимулюванні творчої діяльності педагога.

Мета і завдання статті полягають у визначенні найбільш ефективних шляхів творчого зростання вчителів у системі методичної роботи.

Виклад основного матеріалу. В. О. Сухомлинський висловлювався про те, що зрозуміти і відчути красу, творчість, новизну й неповторність педагогічної праці допоможе дух творчого пошуку, творчого дослідження.

Науковцями пропонується декілька визначень поняття «творчість». Платон, наприклад, відносив до творчості все, створене людиною, все, що викликає перехід із «небуття у буття». Такий підхід до творчості був характерний і для античної педагогіки.

Я. Пономарьов установив, що перебіг процесу творчості впливає на його результат, на розвиток, удосконалення самої особистості.

Л. Віготський писав, що творчість – це діяльність людини, спрямована на створення нового: речей зовнішнього світу, висновків, почуттів, властивих самій людині.

Отже, проаналізувавши цілий ряд філософської та психолого-педагогічної літератури, можна зробити висновок: творчість – це діяльність, яка породжує щось нове, раніше не відоме на основі осмислення вже нагромадженого досвіду та формування нових комбінацій знань, умінь, продуктів праці.

Психологічний словник визначає, що творча особистість формується лише внаслідок наявності у неї «...здібностей, мотивів, знань і вмінь, завдяки яким створюється продукт, який відрізняється новизною, оригінальністю, унікальністю» [4, 393].

Серед особливостей творчої особистості виділяють:

- відхилення від шаблону;
- оригінальність;
- ініціативність;
- наполегливість;
- високу самоорганізацію;
- працездатність.

Отже, творчий учитель – це особистість, яка характеризується високим рівнем педагогічної культури, знаходить задоволення не стільки у досягненні мети творчості, скільки в самому процесі.

Творчість як «одне із найзагадковіших явищ у житті кожної людини і суспільства в цілому» [6, 10] є необхідною складовою праці вчителя. Без неї неможливий педагогічний процес. Творчість педагога специфічна за своєю суттю. Учитель дає науковим фактам, гіпотезам, теоріям нове життя, відкриваючи їм шляхи до розуму і серця учнів. Тобто все виразнішою стає тенденція поєднання вчителем функцій фахівця і вченого. Саме про цей факт свого часу писав В. О. Сухомлинський, наголошуючи на необхідності виведення кожного вчителя на шлях дослідження. Адже стає майстром педагогічної праці швидше за все той, хто відчуває в собі дослідника. При цьому творчість є необхідною умовою становлення самого педагога, його самопізнання, розвитку і розкриття як особистості. Творчість формує педагогічний талант учителя.

Перевага творчої діяльності вчителів у практиці школи сприяє зростанню рівня знань учнів, допомагає самостійно визначати шляхи та способи вирішення завдань, які постають перед ними. При цьому «у процесі педагогічної творчості творчий розвиток учнів виступає як метою діяльності вчителя, так і засобом творчого розвитку особистості самого вчителя, підвищення його професійної компетентності і рівня педагогічної майстерності» [6, 12].

Тому оновлення методичної роботи пов'язано зі зміною звичайних і впровадженням нових підходів до її організації, в основі якої на перший план виступає творчий стиль діяльності як обов'язковий компонент практичної діяльності, а особистість учителя – як активний суб'єкт, організатор та виконавець професійних функцій.

На нашу думку, завдання методичної роботи полягає в тому, щоб навчити вчителів діяти у нестандартних педагогічних ситуаціях, бачити протиріччя, доводити істинність свого погляду, формулювати, ставити і самостійно вирішувати навчальну проблему. Розв'язання цього завдання стає можливим лише в процесі розвитку творчості вчителя засобами методичної роботи у спеціально створених умовах.

Аналіз вітчизняної та зарубіжної психолого-педагогічної літератури, стан вирішення цієї проблеми в практиці роботи загальноосвітніх шкіл, гімназій дозволили визначити такі основні педагогічні умови, які сприяють творчій діяльності, самореалізації особистості вчителя:

- забезпечення можливості реалізації вчителем своїх здібностей у навчально-виховному процесі, пізнавальній роботі з учнями, системі підвищення кваліфікації з метою самоутвердження, розвитку почуття самоповаги;
- сприяння самовизначенню кожного вчителя в усіх сферах внутрішнього життя через індивідуальний вибір;
- детальне вивчення найбільш значущих для педагогів видів громадської діяльності та сприяння вияву особистості кожного вчителя у певному її виді;
- створення творчої атмосфери, здорового морально-психологічного клімату в колективі;
- утвердження в колективі демократичного стилю спілкування;

– забезпечення реалізації вчителем у практичній діяльності творчих ідей, наукової організації праці, підвищення його загальної культури;

- своєчасна позитивна оцінка діяльності вчителя для розвитку в нього почуття задоволення;
- уміння керівника помічати, розвивати й цінувати неповторну творчу індивідуальність кожного педагога;
- забезпечення соціального захисту вчителя в умовах ринкової економіки, матеріальних умов його праці (диференційоване стимулювання, обладнання методичного і навчальних кабінетів, кімнати емоційного розвантаження, бібліотеки тощо);
- забезпечення естетичних умов праці.

Визначення організаційно-педагогічних умов для творчого зростання педагогів забезпечує цілісну систему взаємопов'язаних заходів, що ґрунтуються на досягненні науки та перспективного досвіду, спрямовані на всебічне підвищення професійного рівня всіх педагогічних колективів, розвиток ініціативи і творчості кожного вчителя зокрема, а загалом – на підвищення результативності навчально-виховного процесу, досягнення оптимальних результатів у навчанні та вихованні школярів.

Діяльність районного методичного кабінету відділу освіти Любешівської райдержадміністрації базується на діагностико-прогностичній основі з урахуванням рівня професійної компетентності педагогів та їх потреб. Вона складається з теоретичних семінарів для керівників закладів освіти з проблем управління діяльністю, шкіл майстрів педагогічної справи, майстер-класів, методичних майстерень заступника директора чи педагога з певного фаху, постійно діючих та епізодичних семінарів, творчих груп, заочної Школи гуманної педагогіки Шалви Амонашвілі.

З-поміж нетрадиційних вибрано найбільш оптимальні форми роботи: круглий стіл за педагогічною спадщиною В. Сухомлинського, методичний тренінг «Використання інноваційних технологій у методичній роботі», майстер-клас за досвідом роботи І. Дівакової, семінари-презентації, педагогічні читання (для вчителів початкових класів – за творчістю В. Сухомлинського, для вчителів природничих дисциплін – за матеріалами В. Вернадського, для заступників директорів – за педагогічною спадщиною Я.-А. Коменського), науково-практичні конференції (наприклад, за книгою Г. Драйдена та Дж. Вос «Революція в навчанні», «Актуальні питання формування здорового способу життя та профілактики шкідливих звичок дітей і підлітків: підсумки реалізації проектів за підтримки Глобального фонду та Європейського Союзу»). Крім того, проводимо конкурс на кращий наочний посібник у дошкільних навчальних закладах, виставку педагогічних ідей та знахідок «Крок до успіху», яка передусім атестації педпрацівників району. Професійному і творчому вдосконаленню вчителів сприяє їх участь у дослідно-експериментальній роботі (експеримент регіонального рівня «Створення освітнього середовища НВК для формування лідерської компетентності учнів» на базі Залізницького НВК).

Щоб формувати творчого вчителя, важливо знати його побажання, нахили, сильні та слабкі сторони професійної діяльності. А тому організація методичної роботи повинна здійснюватись на діагностичній основі. Так, з метою виявлення рівня креативності педагогів

у школах району проведено анкетування (тест «Ваш творчий потенціал» на основі тесту Н. Вишнякової «Креативність»). Кількість опитаних становила 89 учителів. Результати опитування засвідчили, що 62 педагоги (70 % респондентів) мають високий та достатній рівень творчого мислення, 72 (81 %) респонденти – високий та достатній рівень допитливості, 59 (66 %) колеги – високий та достатній рівень оригінальності, у 57 вчителів (64 %) на високому й достатньому рівнях розвинена увага, рівень інтуїції – у 65 (73 %) високий та достатній рівні емоційності визначено у 52 (58 %) учителів, високий та достатній рівні творчого ставлення до своєї професії виявлено у 57 педагогів (64 %). Загалом серед опитаних достатньо таких, які готові до творчої діяльності, проте є вчителі, котрі потребують методичної, фахової, психологічної підготовки для участі у творчому процесі.

За результатами дослідження розроблено методичні рекомендації, що, у свою чергу, дозволили:

- вирішити проблему оцінки професіоналізму вчителя та рівня його творчості, професійної компетентності;
- визначити групи вчителів, які працюють творчо, зі сталим стилем роботи, та вчителів, котрі потребують посиленої уваги;
- дали інформацію для подальшого аналізу, сприяли визначенню перспектив професійного і творчого росту педагогів, їх психологічної захищеності;
- визначити основні напрями діяльності методичних об'єднань учителів, методичної ради, удосконалити структуру методичної роботи в районі, освітніх округах, навчальних закладах зокрема.

У цілому результати анкетування сприяли тому, аби головні зусилля було зосереджено на наданні реальної, дієвої допомоги педагогічним працівникам у підвищенні їхньої професійної майстерності, створенні атмосфери для творчого пошуку і зростання.

В умовах розбудови національної системи освіти та виконання Закону України «Про освіту», Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти важливого значення набуває розвиток творчих задатків учителів через організацію інноваційної діяльності, яка характеризується системним експериментуванням, апробацією та застосуванням інновацій в освітньому процесі. Тому працівники районного методичного кабінету відділу освіти Любешівської РДА намагаються організувати роботу таким чином, щоб пробудити у педагогічних працівників інтерес до творчої, пошуково-дослідницької та інноваційної, а не просто виконавчої діяльності. При цьому методист – це не ще один керівник над учителем і вихователем. Він – помічник, який приходить на допомогу вчителю тоді, коли потреба в цьому усвідомлюється та висловлюється ним самим.

Керівниками різного роду об'єднань, організаторами інноваційних методичних заходів призначаються творчі педагоги, які на крок ідуть

попереду інших, для яких творчість – необхідний засіб самовираження. Для таких освітян принципово важливою умовою визнання відповідності креативній педагогічній системі є відкритість до нового і здатність гнучко вдосконалювати свою майстерність.

Основною організаційною формою колективної методичної роботи залишаються методоб'єднання. Крім районних методичних об'єднань, упродовж восьми років ця робота організовується у семи освітніх округах, суб'єктами яких є загальноосвітні, дошкільні навчальні заклади, професійно-технічне училище, ФАП, музична школа, сільські клуби, районний будинок культури. Праця вчителів початкових класів та класних керівників організовано по-іншому: окрім районних методичних об'єднань, у кожному навчальному закладі діють шкільні методичні об'єднання.

Структуру методичної роботи РМК розроблено з метою реалізації методичної теми «Підвищення професійного рівня педагогів у системі методичної роботи в умовах модернізації освіти району» та підпорядковано вдосконаленню методики викладання навчальних предметів у ЗНЗ, професійно-педагогічної майстерності та творчості освітніх кадрів, вивченню і використанню на практиці сучасних досягнень психолого-педагогічної науки й перспективного досвіду. Адже активна участь учителів у різних методичних підрозділах сприяє не лише розвитку професійної діяльності, але й активізує особистісний потенціал кожного з них, створює умови для пошукової творчості.

Важливою умовою розвитку педагогічної творчості є матеріальне забезпечення навчально-виховного процесу, наявність необхідної навчально-матеріальної бази, створення належним чином обладнаних шкільних методичних кабінетів, навчальних кабінетів, можливість використання ІКТ.

Маючи достатню матеріальну базу, учитель може проявити не лише власні творчі задатки, реалізувати професійні ідеї, а й залучити до такої роботи вихованців, що сприятиме їх зацікавленню навчальним предметом, навчально-виховним процесом у цілому, підтвердить індивідуальність та значущість.

Покращенню матеріально-технічного забезпечення сприяє участь навчальних закладів у проектній діяльності, зокрема в соціальних проектах. Їх у районі реалізовано близько десяти.

Висновки. Отже, методична робота позитивно впливає на розвиток творчого пошуку педагогів, якщо спрямувати її на особистість учителя, конкретизувати з урахуванням особливостей творчого характеру вчительської праці, мети, мотивів, засобів та умов організації методичного навчання, створення активно-творчого клімату. Адже процес розвитку творчого пошуку педагога є складним, динамічним і багатограним. А результативність методичної роботи з його розвитку забезпечується певними педагогічними умовами.

Література

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Дем'янюк Т. Інноваційні технології методичної роботи з педагогічними кадрами в умовах району / Т. Дем'янюк, В. Лашта, Л. Мельничук, М. Байрамова. – Рівне : Волин. обереги, 2005. – 251 с.
3. Психологія і педагогіка життєтворчості : навч.-методич. посібн. / ред. рада: В. Даній (голова), Г. Несен (заст. голови), Л. Сохань, І. Єрмаков (наук. ред.) та ін. – К. : [б. в.], 1996. – 792 с.
4. Психологія : словарь / под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – М. : Изд-во полит. л-ры, 1990. – 496 с.
5. Пономарев Я. А. Психология творчества / Я. А. Пономарев. – М. : Наука, 1976. – 304 с.
6. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості вчителя : підручник / С. О. Сисоєва. – К. : Міленіум, 2006. – 344 с.
7. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори : в 5 т. – К. : Пед. думка, 1976–1977. – Т. 2. – С. 410–653.